

*Urząd Miasta Poznania*  
*sekretariat III rz. typowy Prezydenta*  
*Miasta*  
.....  
oznaczenie Prezydenta, zastępcy  
Prezydenta, Sekretarza albo Skarbnika,  
nadzorującego właściwy wydział

Egzemplarz nr 1

GKo-IX.1711.4.2021

## WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

Utrzymanie cmentarzy komunalnych ze szczególnym uwzględnieniem stanu i opieki nad historycznymi miejscami pamięci.

*przedmiot kontroli*

### **Podstawa prawna przeprowadzenia kontroli:**

- Art. 33 ust. 1, 3 i 5 w związku z art. 11a ust. 3 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz.U. z 2021 r. poz. 1372),
- zarządzenie NR 834/2020/P Prezydenta Miasta Poznania z dnia 12 listopada 2020 r. w sprawie zasad i trybów przeprowadzania kontroli z upoważnienia Prezydenta Miasta Poznania,

**Jednostka kontrolowana:** jednostka budżetowa Usługi Komunalne ul. Słowackiego 43A, 61-521 Poznań

*nazwa i adres jednostki kontrolowanej*

**Okres objęty kontrolą:** stan bieżący

**Czynności kontrolne przeprowadzono w dniach:** 9 listopada – 30 grudnia 2021 r.

**Tryb kontroli:** kontrola planowa

## WYNIKI KONTROLI

Kontrola prowadzona była w okresie listopad – grudzień 2021 r.

W dniach 9 i 10 listopada 2021 r. przeprowadzono wizje w terenie na cmentarzach komunalnych Junikowo i Miłostowo. Dokonano sprawdzenia utrzymania cmentarzy, z uwzględnieniem miejsc, które w szczególności sposób upamiętniają walczących o wolność, poległych w wyniku działań wojennych, a także tych, którzy spoczywali kiedyś na innych cmentarzach i zostali ekshumowani do wspólnych mogił na cmentarzach komunalnych.

W zakresie miejsc pamięci kontroli poddano:

1. Kwatery i groby ofiar bombardowań i nalotów niemieckich z czasów II wojny światowej.

2. Kwaterę ofiar bombardowań alianckich z 1944 r.
3. Kwaterę żołnierzy polskich.
4. Kwaterę żołnierzy radzieckich.
5. Kwaterę Żydowską.
6. Kwatery i groby powstańców wielkopolskich.
7. Kwaterę Żołnierzy Armii Krajowej.
8. Kwatery kombatanckie.
9. Pomnik Katyński.
10. Pojedyncze i zbiorowe mogiły poległych w czasie działań wojennych.
11. Miejsca upamiętniające ekshumacje z nieistniejących cmentarzy na terenie miasta Poznania.
12. Groby poległych podczas Poznańskiego Czerwca 1956 r.
13. Aleje zasłużonych.

### **Ustalenia:**

1. W sumie na obu cmentarzach komunalnych zidentyfikowano 32 miejsca mogące zostać uznane za „miejsca pamięci”, rozumiane jako miejsca szczególnej uwagi ze względów historycznych, wymagające stałej opieki i utrzymania. Duża ich część zaliczona została do grobownictwa wojennego – głównie na cmentarzu Miłostowo, który powstał w 1943 roku. Identyfikacji i określenia stanu utrzymania dokonano więc w dwóch obszarach:
  - 1) I - obejmował miejsca pamięci związane z grobownictwem wojennym, utrzymywane ze środków Wojewody Wlkp. na podstawie porozumienia pomiędzy Prezydentem Miasta a Wojewodą,
  - 2) II - objął pozostałe miejsca wymagające pamięci i szczególnej opieki.
2. Zwrócono uwagę na brak jednolitego systemu informacji i oznakowania związanego z miejscami pamięci na terenach cmentarzy komunalnych. Miejsca te znajdują się w dużym rozproszeniu, ich forma architektoniczna jest różnorodna, a ich identyfikacja nie jest łatwa, a na pewno nie jednoznaczna. Odpowiedni system informacji przestrzennej wraz z notą historyczną mógłby rozwiązać ten problem, a jednocześnie wyraźnie wskazać istnienie takich obszarów na cmentarzach komunalnych.
3. Stan tych miejsc w wielu wypadkach budzi zastrzeżenia i wymaga podjęcia sukcesywnych działań naprawczych jednak nie są one na tyle pilne by zagrażały bezpieczeństwu odwiedzających cmentarze. Natomiast niezbędne jest monitorowanie i bieżące porządkowanie zniszczonych lub zabrudzonych flag i chorągiewek, zużytych zniczy i kwiatów.

### **Ocena**

1. Utrzymanie cmentarzy.  
Kontrola wykazała dobry ogólny stan utrzymania cmentarzy komunalnych. Bieżącego monitorowania i porządkowania wymaga kwestia pozostawianych zniszczonych i zabrudzonych flag, chorągiewek, zużytych zniczy i kwiatów w miejscach podlegających utrzymaniu przez zarządcę cmentarza.



## 2. Miejsca pamięci.

Wskazano szereg miejsc, które wymagają podjęcia prac naprawczych. Nie stwierdzono jednak zagrożenia dla bezpieczeństwa odwiedzających cmentarze i nie występuje konieczność pilnej interwencji. Prace należałoby odpowiednio planować co wymagałoby ustalenia harmonogramu i zabezpieczenia środków finansowych.

Duża część miejsc pamięci podlega zgodnie z przepisami prawa grobownictwu wojennemu i bieżące ich utrzymanie finansowane jest ze środków Wojewody Wielkopolskiego w związku z tym planowanie prac w tym obszarze odbywać się powinno przy współpracy z tym organem.

Ponadto ustawa o weteranach walk o wolność i niepodległość daje możliwość współpracy z IPN w zakresie renowacji i odnowienia niektórych obiektów. Jest to kierunek, w którym należy upatrywać szansy na znalezienie finansowania pozabudżetowego.

## 3. System informacji.

Biorąc pod uwagę, że wyznaczone miejsca pamięci znajdują się w sporym rozproszeniu na cmentarzach i posiadają bardzo różnorodną formę architektoniczną, a także istnieje trudność w ich identyfikacji stwierdzono potrzebę stworzenia spójnego systemu informacji przestrzennej dot. miejsc pamięci na cmentarzach komunalnych Poznania. Jego wprowadzenie poprzez przygotowanie np. drogowskazów, tablic zawierających informację historyczną o danym miejscu, oznaczeń na mapach cmentarzy miałyby na celu podkreślenie rangi historycznej tych miejsc, ich łatwiejszą dostępność, a także spełnienie roli edukacyjnej dla młodszych pokoleń. Kwestia założeń systemu wymagałaby współpracy m.in. z Instytutem Pamięci Narodowej np. co do treści informacji.

## ZALECENIA<sup>1</sup>

1. Zapewnienie uporządkowania terenów cmentarzy ze zniszczonych, brudnych flag, chorągiewek, usunięcie starych zniczy i kwiatów. Wprowadzenie bieżącego monitoringu czystości przy miejscach pamięci.
2. Przygotowanie projektu koncepcji systemu informacji przestrzennej i opisów historycznych dla miejsc pamięci na cmentarzach komunalnych i podjęcie działań na rzecz wdrożenia rozwiązania.
3. Przygotowanie harmonogramu prac naprawczych miejsc pamięci według załączonego zestawienia (zał. 1) wraz z propozycją finansowania. W harmonogramie należy ująć również miejsca podlegające renowacji w 2022 r. na podstawie porozumienia z Wojewodą Wielkopolskim dot. utrzymania grobów wojennych.

Informację o wykonaniu zaleceń pokontrolnych należy przekazać do Decernenta za pośrednictwem Wydziału Gospodarki Komunalnej do 30 października 2022 r.

---

<sup>1</sup> Zalecenia formułuje się w wystąpieniu pokontrolnym, jeżeli zachodzi taka potrzeba.



### **Pouczenie**

Od wystąpienia pokontrolnego nie przysługują środki odwoławcze.

Wystąpienie pokontrolne sporządzono w 2 egzemplarzach:

- egzemplarz nr 1 – dla jednostki kontrolowanej - Usługi Komunalne,
- egzemplarz nr 2 – dla jednostki kontrolującej - Wydział Gospodarki Komunalnej.

**Miejsce i data sporządzenia wystąpienia pokontrolnego:** Poznań, 31 marca 2022 r.

ZASTĘPCA  
PREZYDENTA MIASTA POZNAŃ

Bartosz Guss

.....  
*podpis Prezydenta, zastępcy  
Prezydenta, Sekretarza albo  
Skarbnika, nadzorującego właściwy  
wydział*

*Handwritten signature*

Załącznik nr 1.

**Zestawienie na potrzeby przygotowania harmonogramu prac naprawczych wg zidentyfikowanych miejsc pamięci na cmentarzach komunalnych.**

### **I. Kwatery oraz groby wojenne**

- 1) mogiła zbiorowa 20 osób – ofiar bombardowania Poznania z 1 września 1939 r. oraz prochy zmarłych w obozach koncentracyjnych (pole I kwatera B) cmentarz Miłostowo (szczątki osób ekshumowanych z cmentarza przy ul. Samotnej w 2019 r.)  
– **potrzeba wydzielenia, obramowania i oznakowania kwatery**
- 2) kwatera żołnierzy radzieckich cmentarz Miłostowo (67 grobów ofiar wojny)  
– **potrzeba odnowienia napisów na grobach, oczyszczenia kilku grobów**
- 3) kwatera Żydowska, cmentarz Miłostowo (5 mogił zbiorowych ofiar m.in. obozów pracy z lat II wojny światowej)  
- **potrzeba renowacji obramowania mogił, odnowienia tablic z pamiątkowymi napisami, zagospodarowania przestrzeni zielonej i ścieżek – zakres prac koniecznie należy ustalać z instytutem i gminą Żydowską**
- 4) pojedyncze i zbiorowe mogiły wojenne cmentarz Miłostowo.  
- **potrzeba odnowienia napisu na nagrobku Powstańców Wlkp. Józefa Bartosza i Jana Kopy,**  
- **potrzeba odnowienia tabliczki przy grobie Powstańca Wlkp. Feliksa Racka**  
- **potrzeba renowacji grobu Władysława Kowalewskiego**
- 5) groby ofiar Czerwca 56 – pole 7 cmentarz Miłostowo.  
– **potrzeba odnowienia nieczytelnej poziomej tabliczki na grobie Czesława Klosa**  
– **potrzeba wyczyszczenia i odnowienia nieczytelnej poziomej tabliczki na grobie Henryka Grześkowiaka**

### **II. Pozostałe**

- 1) Kwatera ofiar bombardowań alianckich z 1944 r. na cmentarzu Miłostowo.  
– **potrzeba odnowienia/odrestaurowania w nowym kształcie obelisku upamiętniającego ofiary bombardowań, powstałego w II połowie XX – obecnie częściowo rozebranego z nieczytelnym napisem – renowacja tego obelisku wymagać będzie odrębnego projektu**  
- **potrzeba uporządkowania część grobów niebędących grobami rodzinnymi**
- 2) Kwatera żołnierzy polskich na cmentarzu Miłostowo (kilkadziesiąt pochówków w tym 16 z czasów wojny)  
– **potrzeba renowacji kwatery m.in. naprawa i wyprostowanie krawężników i betonowych krzyży, odnowienie napisów, ścieżek i przestrzeni zielonych, odnowienie pamiątkowego obelisku przy kwaterze**
- 3) Zbiorowa mogiła szczątków mieszkańców Poznania pochowanych na dawnym cmentarzu ewangelickim Św. Pawła. – cmentarz Miłostowo  
– **rozważyć wykonanie pomnika przy wsparciu Wydziału Kultury;**
- 4) Zbiorowa mogiła szczątków mieszkańców Poznania pochowanych na dawnym cmentarzu ewangelickim przy u. Jawornickiej w Poznaniu – cmentarz Miłostowo  
– **rozważyć wykonanie pomnika przy wsparciu Wydziału Kultury;**
- 5) Pomnik Bojowników o niepodległość ojczyzny na cmentarzu Miłostowo.  
– **potrzeba naprawy zniszczonej kostki brukowej na dojściu do pomnika, usunięcia zielonego nalotu z pomnika, oczyszczenia tablic pamiątkowych**

**okalających pomnik oraz poprawienia napisu na tablicy poświęconej żołnierzom Armii Krajowej i Kombatantom**

- 6) Pojedyncze groby Powstańców Wielkopolskich na cmentarzu Miłostowo.
  - **potrzeba odnowienia lub wymiany nieczytelnych tabliczek pamiątkowych przy grobach oraz miejsc przeznaczonych na flagi**
- 7) Kwatery Powstańców Wielkopolskich na cmentarzu Junikowo.
  - **potrzeba wymiany zabrudzonych flag, przeglądu i naprawy masztów, odnowienia nieczytelnych tabliczek przy grobach powstańców,**
  - **wskazana renowacja i opisanie jednego grobu powstańca niemożliwego do identyfikacji, sprawdzenia wymaga stan uiszczenia prolongaty i ustalenie czy są osoby mogące sprawować opiekę nad tym grobem (rodzina)**
  - **rozważyć wykonanie jednorodnych cokołów przy kwaterach z ich nazwą**
- 8) Kwatera Żołnierzy Armii Krajowej na cmentarzu Junikowo.
  - **potrzeba odnowienia, oczyszczenia cokołu i tablic na pomniku poświęconym żołnierzom AK**
- 9) Pomnik Katyński 1940 na cmentarzu Junikowo.
  - **potrzeba odnowienia tablicy oraz cokołu krzyża**